

Guils de Cerdanya, un episodi de tensió institucional en la protecció del patrimoni

Avui sabem amb Maties Delcor que la Verge de Guils (imatge I), com pràcticament totes les de la Cerdanya adscrita a Espanya, es considera desapareguda.¹ D'altra banda, sabem que el frontal d'altar procedent de Sant Esteve de Guils figura en els fons del Museu del Prado des de 1963 després d'haver passat durant un temps per la col·lecció Plandiura.² El cert és que una peça i l'altra formaren part del patrimoni de l'església de Guils fins ben entrats els anys trenta. En realitat moltes altres peces valuoses del patrimoni artístic medieval pirinenc havien canviat de mans en el primer terç del segle xx, i mentre algunes empenien el camí dels mercats internacionals de l'art, molt actius en aquella època, d'altres es varen incorporar bé a les col·leccions dels museus d'art de Catalunya o a col·leccions particulars també molt actives en aquell període. Així, el Museu d'Art de Barcelona, que formaria el nucli originari del futur Museu Nacional d'Art de Catalunya, va anar ampliant els seus fons sobretot per la política d'adquisicions endegada per Josep Pijoan primer i dinamitzada més endavant per Joaquim Folch i Torres i per les diverses donacions. Simultàniament, en el camp privat empresaris rellevants dedicaven part dels seus recursos a l'adquisició d'obres d'art i a la formació de col·leccions particulars, com en els casos de Maties Muntada i Lluís Plandiura.

El cert és que molt abans de les destruccions originades per les accions iconoclastes que es produïren a Catalunya els primers mesos de la Guerra Civil i la revolució, el tràfic legal i il·legal d'obres d'art, la venda, la compra agressiva, la incúria generalitzada, les necessitats apremiants o la simple consideració secundària dels valors del patrimoni ja havien fet molt mal al patrimoni artístic de Catalunya i especialment de la muntanya catalana. L'abandonament, la destrucció i la dispersió eren cares diferents d'una mateixa situació que només va ser pal·liada en part per l'acció decidida de la Junta de Museus i la ja esmentada política de compres i les expedicions en els llocs d'origen a la recerca de les peces més cobejades.

Joaquim Nadal i
Farreras, catedràtic
d'Història
Contemporània de la
Universitat de Girona
i director de l'Institut
Català de Recerca en
Patrimoni Cultural

Imatge I. Maties
Delcor. *Les Verges
romàniques de la
Cerdanya i el Conflent*.
Barcelona, Rafael
Dalmau Editor, 1970,
p. 105. Procedent de
l'Arxiu Mas. (1929).
La reproduïm a les
imatges IV i V amb més
resolució i amb totes
les dades

Només cal repassar la *Relació d'ingressos segons les actes de la Junta de Museus. 1890-1981*³ que publica Maria Josep Boronat per calibrar la importància i l'impacte d'aquesta política a la base mateixa de la constitució d'una autèntica col·lecció *nacional* feta de la concentració a Barcelona d'una part significativa de l'art en risc en els seus llocs d'origen. Però si tornem a les dues peces de Guils sembla clar que, en el cas de la verge, per les destruccions sistemàtiques d'imatges en els anys de la guerra i en el cas del frontal d'altar per les giragoneses atzaroses del comerç de l'art, cap de les dues no passaria a formar part de les col·leccions públiques catalanes. És possible que durant un temps el frontal passés pels fons i col·leccions públiques però per una raó o una altra al final no romandria a Catalunya i des de 1963 el trobaríem formant part de les col·leccions del Museu del Prado.⁴

Malgrat que tot el que hem dit fins ara ens sembla el mínim marc necessari, la finalitat d'aquest article no és pas seguir el rastre de les dues peces patrimonials de l'església de Guils i refer-ne els avatars atzarosos. Algun dia caldrà fer-ho, però aquest objectiu escapa a la modèstia del nostre propòsit.

En realitat volem il·lustrar documentalment un conflicte entre el director dels Serveis Culturals de la Diputació de Girona, Joan Subias i Galter, i el rector de Guils de Cerdanya arran d'una visita d'inspecció que Subias va emprendre a aquell municipi l'any 1928. L'origen i la naturalesa del conflicte ens situen davant d'un bon exemple de la realitat concreta de les parròquies del Pirineu i de les pors i les rigideses que caracteritzaven l'acció dels responsables eclesiaístics. El bloqueig davant dels tímids intents de les autoritats civils per ordenar, catalogar i protegir el patrimoni artístic ens encara amb les febleses i la precarietat de les polítiques patrimonials tot just incipients en aquell moment. La distància entre la realitat i les previsions de la legislació que es començava a ocupar d'aquestes qüestions palesa una indefensió notable amb alguns dels resultats que ja hem comentat. Joan Subias i Galter va ser nomenat director inspector dels Serveis de Cultura de la diputació de Girona l'any 1926. La nova plaça s'havia convocat amb l'objectiu de "Atender a una documentada catalogación de monumentos. Encauzar y dirigir la marcha normal de las Bibliotecas. Informar de todo cuanto se refiere a centros de enseñanza profesional, primaria, etc."⁵ Joan Subias es va submergir en el seu treball amb el convenciment que els objectius que se li plantejaven eren un autèntic programa de servei públic de la cultura; no hi havia temps per perdre i en el context de l'època calia atrapar el temps perdut per tractar de tenir una idea molt clara de l'estat del patrimoni i un inventari de la realitat al més aproximat possible. Calia visitar els llocs, fotografiar els monuments i elaborar les corresponents fitxes. I calia incidir per tal de crear una nova vigilància i una nova disciplina dels monuments.

Així, molt poc després d'haver pres possessió, amb data 3 de desembre de 1926, Subias ja va obtenir un permís del bisbe de Girona en què sol·licitava a tots els rectors que donessin les màximes facilitats al nou responsable a la diputació dels temes culturals i patrimonials (apèndix, doc. I).

Fruit de les primeres intervencions, al cap d'un any, el 14 d'octubre de 1927, Subias planteja un requeriment múltiple a les autoritats locals que el president de la Diputació

havia d'instar al governador civil (apèndix, doc. II). L'interès d'aquest document rau en l'amplitud dels casos que es plantegen a través dels quals es tracta de protegir Sant Pere de Roda i evitar la continuació de l'espòli perpetrat en algunes ocasions amb la violència dels explosius, evitar la deterioració de Santa Maria de Lladó, eliminar incrustacions impròpies a Sant Miquel de Fluvià (un transformador elèctric) i recordar a una colla d'alcaldes de la Cerdanya que d'acord amb la legislació vigent eren inalienables els béns del Tresor Artístic Nacional. És aquí on trobem per primera vegada al costat de Grèixer, Reixach i Tosses, el municipi de Guils de Cerdanya, que és el cas que concentra la nostra atenció en aquest article.

Guils de Cerdanya. El rector i l'inspector

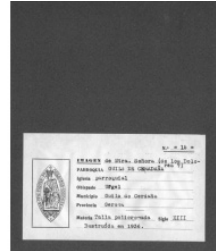
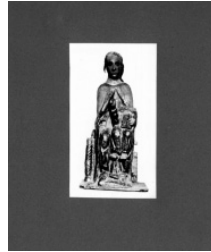
Arran d'una visita de Joan Subias a Puigcerdà l'any 1927 per preparar amb el director de l'escola provincial l'aportació de la capital de la Cerdanya a l'exposició de belles arts de Barcelona, Subias va aprofitar per comprovar *in situ* l'estat del frontal d'altar de Guils que tenia una certa anomenada. Hi va anar acompanyat del director i va demanar al rector de Guils per veure el frontal d'altar i fotografiar-lo. El rector va retirar la peça de tela que feia servir per protegir-lo i "apareció el magnífico antependio románico, el frontal, extraordinario ejemplar de pintura sobre tabla en bastante buen estado de conservación". Mentre Subias tractava de fer les fotografies amb males condicions d'il·luminació i obligat a unes exposicions llargues i reiterades va anar mirant tot volt i es va adonar que no hi havia la verge romànica que ell coneixia pel llibre de Mn. Jaume Martí i Sanjaume.⁶ Quan va preguntar per la verge (apèndix, doc. III) l'humor del rector va canviar, segons Subias, i de mala gana va respondre que no servia per a res, que estava retirada del culte i que estava guardada darrere l'altar. Tot seguit i davant de l'intent de fer una tercera fotografia el rector va tapar el frontal, els va fer sortir de l'església i la va tancar tot seguit amb clau. Arran d'aquest incident Subias, en el seu escrit al president de la Diputació del 7 de juliol de 1928, li demana que se'l proveeixi de permisos semblants al que havia atorgat el bisbe de Girona (apèndix, doc. I) signats pels bisbes de Vic i d'Urgell.

El 7 de setembre de 1928 (apèndix, doc. IV) la Comissió Provincial permanent, vista la desconsideració amb què el rector de Guils havia tractat Joan Subias, pren l'acord d'adreçar-se als bisbes de Vic i d'Urgell per demanar els permisos equivalents al que ja havia emès el bisbe de Girona. L'acord fou traslladat en escrits al mateix director dels Serveis Culturals de la Diputació i als bisbes de Vic i Urgell, signats pel president de la diputació de Girona, Frederic Bassols, amb data de 12 de setembre de 1928.⁷

El requeriment que acabem d'esmentar va donar resultats diferents en el cas del bisbe de Vic i el bisbe d'Urgell. El bisbe de Vic, Joan Perelló i Pau, hi va respondre de forma pràcticament immediata i signava un permís adreçat nominalment a Joan Subias amb data de 24 de setembre de 1928 (apèndix, doc. V).

En canvi, el bisbe d'Urgell, Justí Guitart i Vilardebò, va signar una extensa carta el dia 2 d'octubre de 1928, que va ser registrada d'entrada a la diputació de Girona el dia 4 d'octubre (apèndix, doc. VI). El bisbe d'Urgell transcriu l'informe que li va fer el rector de Guils, es posa del seu costat, lamenta que per demanar un permís s'hagi esmentat de

forma negativa el rector de Guils i es mostra disposat a emetre, amb condicions, el permís sol·licitat. El permís es referiria en exclusiva als objectes litúrgics destinats al culte i de cap de les maneres no afectaria els béns retirats dels serveis litúrgics; literalment diu el bisbe d'Urgell: "Pero exigir la presentación de objetos que por cualquier concepto han sido retirados del culto, o practicar indagaciones y averiguaciones generales sobre lo que tenga o deje de tener la Iglesia, eso es cosa, como V.E. comprende, que pertenece exclusivamente a la jurisdicción

Imatges II i III. Arxiu i Museu d'Urgell. Repertori iconogràfic marià. A cura de Josep Piquer i Puig, secretari del bisbe Justí Guitart. 1925

del Obispo y es materia propia de la Santa Visita Pastoral". Per si continuava interessant la imatge de la verge als serveis de catalogació de Monuments de la Diputació de Girona els fa arribar una fotografia de la imatge feta pel secretari de la visita pastoral, Mn. Josep Piquer i Puig⁸ el dia 10 de setembre de 1925. Hem fet indagacions a l'arxiu i al museu del bisbat d'Urgell, i no hi ha cap referència documental de l'esmentada visita pastoral i la fotografia de la imatge que s'hi conserva (imatges II i III) no està datada però podria molt bé ser la que esmenta el bisbe Justí, perquè la fitxa està associada al repertori iconogràfic que anava fent Mn. Piquer, secretari del senyor bisbe.⁹

La diputació de Girona va prendre un acord de resposta el dia 9 de novembre de 1928 en què implícitament acceptava el permís ofert pel bisbe d'Urgell i no deixava passar l'oportunitat de posar-se al costat de Joan Subias i atorgar credibilitat als fets que ell havia exposat "por constarle la honorabilidad y dignidad de este funcionario" (apèndix, doc. 7). El dia 15 de novembre el secretari de la Diputació va fer sengles escrits de trasllat de l'acord del dia 9 adreçats al governador civil, al bisbe d'Urgell i al director dels Serveis Culturals. Però una diligència en el document de l'acord de novembre de 1928 signada pel secretari el 25 de juny de 1929 tancava lacònicament el tema: "No habiéndose recibido contestación del Ilmo Sr. Obispo de Urgel, archívese el tema."

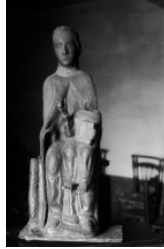
Alguns rectors, feliçment no pas tots, actuaven amb un punt d'indolència o si més no d'indiferència i reaccionaven més davant de les necessitats més peremptòries que davant dels requeriments del patrimoni. Els bisbes en moltes ocasions reaccionaven en defensa de les seves competències i de la seva jurisdicció davant de les actuacions en defensa del patrimoni que empraven les autoritats civils i aquestes actuaven com podien des de la més absoluta precarietat de mitjans i les primeres definicions d'una política patrimonial.

Joan Subias, però, continuaria treballant en el catàleg i en accions de protecció del patrimoni del Pirineu gironí de manera incansable amb diverses visites documentades. Així va ser fins que ja en els inicis de la Guerra Civil i arran de la nova divisió territorial de la Generalitat, la comissió del patrimoni artístic i arqueològic, creada a Girona el 22 de juliol de 1936 i de la qual Joan Subias formava part i amb referència a problemes al monestir de Ripoll, informa que ja no és el seu comès: "Assabentada aquesta comissió de que

l'exmonestir de Ripoll no ofereix seguretat, a causa -segons sembla- de l'estat d'abando en què es troba. Atès que aquesta Comissió després de la divisió comarcal de Catalunya no li correspon controlar aquella comarca en el que fa referència al seu comès, posa al vostre coneixement ço esmentat, per a que prengueu les mesures que creieu convenients".¹⁰

Naturalment per extensió si el Ripollès quedava ja fora de l'àmbit d'actuació de la regió de Girona amb més motiu afectava la Cerdanya.

En qualsevol cas, allò que compta és que l'acció vigilant de les institucions públiques estava responant al gran repte que representava l'espoli i comerç d'obres d'art del Pirineu i tractava de posar-hi ordre alhora que en feia una catalogació i inventari, tot documentat fotogràficament. En molts casos, però, el gran daltabaix de la Guerra Civil va determinar, d'una banda, pèrdues irreparables i, de l'altra, una inevitable dispersió només amortida per la decidida actuació de la Junta de Museus amb la seva política d'adquisicions. Només que aquesta acció no va impedir ni la destrucció o desaparició de la Verge de Guils i la venda del frontal al Museu del Prado malgrat haver passat en algun moment per davant dels ulls i l'atenta mirada del Museu Nacional d'Art de Catalunya.

Imatges IV i V. De 1929.

04221003 Dades: Transparent negatiu Número de clixé: C-55539- Any: 1929

Localització: Guils de Cerdanya, Cerdanya (Girona)

Títol: Marededéu de Guils

Descripció: Talla romànica de la Verge amb el Nen. Romànic. Fusta amb restes de policromia

©Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas 04222001 Dades: Transparent negatiu Número de clixé: C-55540- Any: 1929

Localització: Guils de Cerdanya, Cerdanya (Girona)

Títol: Marededéu de Guils

Descripció: Talla romànica de la Verge amb el Nen. Romànic. Fusta amb restes de policromia

©Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas

Apèndix documental

I.

Arxiu de la Diputació de Girona. 2816-16

Escrit del bisbe de Girona sol·licitant als rectors que col·laborin en la tasca de catalogació que la Diputació té encomanada a Joan Subias Galter.

El Obispo de Gerona 3 diciembre 1926

Deseando cooperar a todas las obras que sean de verdadera y legitima cultura, rogamos a los Sres Párrocos que faciliten datos y no pongan dificultades para que el Sr. D. Juan Subias Galter, Inspector de Cultura de la Excm. Diputación Provincial, haga los

estudios de Catalogación de Monumentos y objetos artísticos.

José, Obispo de Gerona. Rubricado

Manuscrit: Es copia. El oficial de la Sección. I la signatura.

II

Arxiu de la Diputació de Girona, 2813. 1. 14 d'octubre de 1927. Paper amb capçalera amb l'escut de la Diputació Provincial de Gerona. Inspecció de Servicios culturales.

Escrit de Joan Subias Galter al president de la diputació

en què sol·licita que aquest s'adreci al governador civil instant diverses accions prop d'alcaldes de la província amb problemàtiques específiques al voltant del patrimoni cultural.

Excmo Sr.

El artículo 11 del Real Decreto-Ley de 15 de agosto de 1926, dice "Todos los monumentos arquitectónicos comprendidos en el presente D.L. serán conservados para la Nación, correspondiendo tal deber a sus respectivos dueños, poseedores o usufructuarios, ya sean estos el Estado, Provincia o Municipio.

Así mismo, la Circular de la Dirección General de Bellas Artes, de 28 de octubre de 1926 dice "las autoridades locales, juntamente con las Comisiones de Monumentos, han de velar para el cumplimiento exacto" (del R.D.L). Deberán también los gobernadores atender con diligencia cuantas solicitudes y requerimientos les hagan los Alcaldes y Comisiones...".

Esta Dirección amparándose en las disposiciones que arriba se extractan se permite someter a V.E. los siguientes extremos.

Interesar del Sr Gobernador que se digne dirigirse a: las Autoridades locales de Palau Sabardera, Vilajuiga, Pau, Llansà, Selva de Mar y la Vall, para que dicten las medidas oportunas encaminadas a evitar que se repitan actos como el intento de destrucción de una pilastra de la nave central del templo de San Pedro de Roda, al parecer violentada mediante explosivos.

Al Sr Alcalde de Lladó, al efecto de que sea prohibido el juego de pelota y similares en la fachada del templo de Santa María, el cual ha sufrido desperfectos.

Al Sr. Alcalde de San Miguel de Fluvià para que, en cumplimiento de lo ordenado en la disposición repetida, relativo a edificaciones clandestinas, comine a la Sociedad que tiene instalada en el triple ábside un transformador eléctrico, para su traslado y demolición inmediata.

Y a los Sres Alcaldes de Greixa, Guils, Reixach y Tossas en la Cerdaña, para que fundamentánox en el artículo 27 del R. D. L que nos ocupa que dice: "tendrán la condición de imprescriptibles e inalienables los bienes que pertenezcan al Tesoro Artístico Nacional", extremen su celo para que sean dignamente conservados los restos que guardan de subido valor arqueológico.

V.E., no obstante, resolverá lo que estime más conveniente. Dios guarde a V.E. muchos años. Figueras 14 de octubre de 1927. El Director de Servicios Culturales. Signat: Juan Subías.

Excmo Sr Presidente de la Diputación Provincial. Gerona.

III

Arxiu de la Diputació de Girona. 2816-16. Escut. Diputació Provincial de Gerona. Direcció de Servicis Culturals.

Escrit de Joan Subías al president de la diputació de Girona en què exposa l'episodi viscut amb el rector de Guils i demana que se sol·liciti als bisbes de Vic i la Seu d'Urgell permisos similars al que havia atorgat el bisbe de Girona i que publicuem a l'apèndix I.

Excmo Sr.

Habiéndose trasladado esta Dirección a Puigcerdà al efecto de preparar la aportación de la Escuela Provincial de aquella Villa a la Exposición de Bellas Artes de la Capital, según se indica en la comunicación de esta fecha, dirigida a V. E. y aprovechando la circunstancia de hallarse relativamente próximo el pueblo de Guils, en el cual según referencias se guardaba un muy importante ejemplar de arte litúrgico, esta Dirección estimó conveniente comprobar si realmente se guardaba la meritada obra de arte, y a este efecto, acompañado del Sr. Director de aquella Escuela, se trasladó a la pequeña población antes citada.

Procedióse a saludar al señor Cura-Párroco, a quien esta Dirección dio cuenta del motivo de la visita, de la misión oficial de estudio y Catalogación que tratábase de llevar a efecto por encargo de la Excmo. Corporación provincial y solicitóse permiso para ver el ejemplar en cuestión; accedió el Sr. Párroco y en su compañía pasamos a la Iglesia, contigua a la casa rectoral.

Retirado el frontal de tela, apareció el magnífico antependio románico, el frontal, extraordinario ejemplar de pintura sobre tabla, en bastante buen estado de conservación. Solicitamos permiso para fotocopiar algunos detalles y no se nos negó; pero en el decursode las dos exposiciones que hicimos (las malas condiciones de la luz y lo trascendental de la obra obligaban a destinarle numerosos clichés), y al no verlo en parte alguna, nos interesamos por el importante ejemplar de escultura mariana, estudiado y descrito en la obra "Las Vírgenes de Cerdaña" del Presbítero D. Jaime Martí Sanjaume, a lo cual nos respondió el Sr. Párroco secamente que no servía para nada, que era completam,ente inservible, e inmediatamente se nos ordenó dejar la faena para otro día; al insinuar correctamente, nuestro deseo de obtener un tercer y último cliché, se nos negó rotundamente el permiso, bruscamente nos fue ocultado el antependio, se nos hizo salir y fue cerrada por el Sr Párroco con llave la puerta de la Iglesia, la cual a nuestra llegada estaba abierta. Habían transcurrido excasamente diez minutos. Pertenece la Parroquia de Guils al Obispado de la Seo de Urgell.

Esta Dirección suplica a V.E. que de ser ello procedente, se provea al Servicio de Catalogación de Monumentos de un documento de eficacia semejante al que el Ilustrísimo Sr Obispo de esta diócesis se dignó otorgar, para que no se repitan hechos semejantes al visitar Parroquias que siendo de la Provincia, pertenecen a Obispado distinto de el de Gerona.

Lo que tiene esta Dirección el honor de copmunicar a V.E. lamentando que la desconsideración del Sr. Párroco de Guils haya impedido estudiar convenientemente uno de los tres únicos ejemplares únicos que radican en la provincia, uno solo de los cuales está bajo la celosa custodia del Ilustrísimo Sr. Obispo de esta Diócesis.

Dios guarde a V.E. muchos años.

Figueras, 7 de julio de 1928.

El Director de Servicios Culturales. Signat: Juan Subías. Hi ha un segell amb el Registre d'entrada: núm 1073, fº 167. 13 de julio de 1928.

IV

Arxiu de la Diputació de Girona. 2816-16

Proposta i acord de la comissió provincial arran de l'escrit de Joan Subías sobre els problemes sorgits a Guils de Cerdanya, en què sol·licita els permisos als bisbes de Vic i la Seu d'Urgell adreçat als rectors i autoritza la tasca de catalogació dels serveis de cultura de la diputació provincial.

6 de setembre de 1928.

A la Comisión

Visto el escrito que el Sr. Director de Servicios Culturales da cuenta de la visita efectuada al pueblo de Guils de Cerdaña para los trabajos de estudio y catalogación de monumentos y objetos artísticos y, en vista de la desconsideración de que fue objeto por parte del Rdo. Sr. Cura Párroco, solicita se le expidan los documentos oportunos para que no se repitan tales hechos:

Resultando que el Ilmo Sr Obispo de esta Diócesis expidió a D. Juan Subías Galter, Director de Servicios Culturales de esta Diputación, un documento rogando a los Sres. Párrocos que le faciliten datos y no le pongan dificultades para realizar los estudios de que se trata Considerando que, en vista de lo expuesto por el expresado funcionario, es procedente dirigirse a los Ilmos. Sres. Obispos de Vich y Seo de Urgel en súplica de que le exidan documentos semejantes al anteriormente referido, con lo que se le facilitaría el cumplimiento de su cometido al visitar las Parroquias de esta Provincia que pertenecen a aquellas Diócesis.

La Sección es de parecer que la Comisión acuerde dirigirse con todo respeto a los Ilmos. Sres. Obispos de Vich y Seo de Urgel en solicitud de que se sirvan expedir los documentos de que se ha hecho mérito

para la mayor eficacia del Servicio de Conservación y Catalogación de Monumentos de esta provincia.

V.E. , no obstante, acordará lo que estime más acertado. Gerona 6 de septiembre de 1928.

Signat C. Rahola

Exemplar diligenciat amb tres segells: Aprobado por la Comisión Provincial en sesión de 7 de septiembre de 1928. Signat. Carlos Elps.

Gerona 7 de septiembre de 1928. Cúmplase, El Presidente. Bassols.

Gerona 18 sepbre 1928. Consta en acta. C. Rahola

En el mateix expedient figura l'esborrany d'escrits de trasllat que s'havien de fer al director dels Serveis Culturals i als bisbes de Vic i la Seu d'Urgell.

I hi consta l'exemplar diligenciat i signat del trasllat al director dels Serveis Culturals en els termes de la proposta. L'escrit de trasllat porta la data de 12 de setembre de 1928.

V

Arxiu de la Diputació de Girona. 2816-16

Escrit del bisbe de Vic amb l'autorització corresponent. Obispado de Vich. Al Sr. Don Juan Subías Galter, Director de los Servicios Culturales de la Excm. Diputación Provincial de Gerona, facultamos rogando a los Rdos Párrocos y Rectores de las Iglesias de Nuestra Jurisdicción, pertenecientes a la mencionada provincia que se dignen facilitarle los trabajos que de su Diputación tiene encargados de estudio y catalogación de sus monumentos y objetos artísticos. Dado en nuestro Palacio Episcopal de Vich, 24 de septiembre de 1928. Juan, Obispo de Vich. Rubricado. Al Sr. Director de Servicios Culturales de la Diputación de Gerona. Hay un sello que dice: Obispado de Vich. Es copia literal.

VI

Arxiu de la Diputació de Girona. 2816-16

El bisbe de la Seu d'Urgell respon el requeriment de la diputació defensant l'actuació del rector de Guils, de qui transcriu l'informe que li ha fet, i accedeix a l'expedició del permís sol·licitat per a la catalogació dels objectes de culte i el permís de fotografiar-los. Nega que el permís es pugui fer extensiu als objectes retirats del culte.

Escut. El Obispo de Urgel.

Excmo Sr. Presidente de la Diputación Provincial. Gerona.

Excmo Sr.: Recibida la atenta comunicación de V.E., en que me traslada el acuerdo de la Comisión permanente, relativo a una supuesta desconsideración de que fue objeto, de parte del Rdo. Cura Párroco de Guils de Cerdaña, el Sr. Director de Servicios Culturales de esta

Provincia en una visita efectuada a dicho pueblo; me dirigí seguidamente a dicho sacerdote, ordenándole me informara con toda sinceridad de lo ocurrido.

En su carta contestación me dice el Sr. Cura:

“Cierto que tiempo atrás se presentó el mencionado Director con otro sujeto, pidiéndome le enseñara el consabido frontal. Le contesté que siendo público que existe, no tenía inconveniente. Lo examinó con bastante detención: quería sacar fotografías, pero no juzgué prudente permitirlo. Luego me preguntó si había alguna imagen antigua. Le contesté afirmativamente, pero que había mucho tiempo que estaba retirada detrás del altar. Nunca le faltó a las reglas de cortesía y urbanidad. Esta es la verdad de lo ocurrido. Si dicho señor tomó por desconsideración el no enseñarle las demás antigüedades, me parece no tenía motivo; porque siempre he procedido con cautela en estos casos, cuando no presentaban el permiso de su Sria. Ilma. No ha mucho tiempo que en la Alcaldía se recibió una comunicación de Gerona (de momento no puedo asegurar de que oficina procedía) pidiendo una declaración de las antigüedades de esta Iglesia. Dije al Sr. Alcalde que contestase que yo no podía hacerlo sin el permiso de mi Superior”.

Doy absoluto crédito a la relación que me hace el venerable Párroco; y siento muchísimo que, por una apreciación del Sr. Director de referencia, haya sido aquel mencionado, en términos tan poco favorables, en un acta de la Iltre. Comisión Provincial; y que el texto de esa acta, y la supuesta desconsideración del Cura Párroco de Guils de Cerdaña, sirvan para solicitar una autorización, no sólo de este Obispado, sino también del de Vich.

Esto salvado, no tendré inconveniente, sino verdadera satisfacción, en expedir el documento que se interesa, para que los funcionarios del Servicio Cultural de la Provincia sean cumplidamente atendidos por parte de los Párrocos en todo cuanto proceda. Pueden visitar las iglesias y los objetos puestos al culto, y pedir respecto de ellos las noticias e informes que interesen. Pueden asimismo tomar fotografías, si lo consienten las condiciones del lugar, o puede el objeto cómodamente ser trasladado.

Pero exigir la presentación de objetos que por cualquier concepto han sido retirados del culto, o practicar indagaciones o averiguaciones generales sobre lo que tenga o deje de tener la Iglesia, eso es cosa, como V.E. comprende, que pertenece exclusivam,ente a la jurisdicción del Obispo y es materia propia de la Santa Visita Pastoral.

A este propósito tengo el gusto de acompañar una fotografía de la imagen arriba mencionada, cuyo

cliché sacó mi Secretario de Visita, en ocasión de la que practiqué en la parroquia de Guils el día 10 de septiembre de 1925.

Esperando nueva indicación de V.E. sobre la expedición del documento en la forma que he apuntado, me es grato reiterarme suyo afmo.Capellán que le bendice y e. s. m.

Justino. Ob. De Urgel.

Seo de Urgel, 2 de octubre de 1928.

Al final del text hi ha una nota manuscrita amb lletra de Joan Subias que diu: “Recibida la fotografia que se incorpora al Servicio de Catalogación de Monumentos. Signat: Juan Subias”.

VII

Arxiu de la Diputació de Girona. 2816-16

Proposta i acord de la sessió de 9 de novembre de 1928, en resposta al bisbe de la Seu d'Urgell, en suport de Joan Subias i en què s'agraeix la bona disposició del bisbe, la fotografia tramesa i l'acceptació del document que el bisbe oferia en el seu escrit.

Document signat pel secretari Jaume Brunet. I amb les diligències de 'Cúmplase, 9 de novembre de 1928', signada pel president Bassols i de 'Consta en Acta, 15 de novembre de 1928, signat C. Rahola.

Hi ha una diligència final signada pel secretari Jaume Brunet que diu: "Gerona 25 junio 1929. No habiéndose recibido contestación del Ilmo Sr Obispo de Urgel, archívese el asunto".

A l'Arxiu de la Diputació hi ha també còpia de l'escrit de trasllat de l'acord al director dels Serveis Culturals, amb data 15 de novembre de 1928.

Sesión de 9 noviembre de 1928

Visto el escrito en el que el Ilmo. Sr. Obispo de Urgel contesta el acuerdo por el que esta Comisión resolvió, en 7 de septiembre último, dirigirse al propio Sr. Obispo y al de Vich en solicitud de que se sirvieran expedir los oportunos documentos para que los Rdos. Sres. Curas párrocos faciliten datos al Sr. Director de Servicios Culturales y no le pongan dificultades para realizar los trabajos de estudio y catalogación de monumentos y objetos artísticos:

Resultando que la expresada autoridad manifiesta: que, recibida la atenta comunicación en que se traslada el indicado acuerdo relativo a una supuesta desconsideración de que fue objeto, por parte del Rdo. Sr. Cura Párroco de Guils de Cerdaña, el Sr. Director de Servicios culturales en una visita efectuada a dicho pueblo, se dirigió seguidamente a dicho sacerdote, ordenándole le informara con toda sinceridad de lo ocurrido: que en su carta de contestación le dice el

Str. Cura que es cierto que tiempo atrás se presentó el mencionado Sr. Director con otro sujeto, pidiendo que le enseñara el consabido frontal; que le contestó que siendo público que existe, no tenía inconveniente; que lo examinó con bastante detención y quería sacar fotografías, pero no juzgó prudente permitirlo; que luego le preguntó si había alguna imagen antigua, y le contestó afirmativamente, pero que hacía mucho tiempo que estaba retirada detrás del altar; que nunca le faltó a las reglas de cortesía y urbanidad, y que si dicho señor tomó por desconsideración el no enseñarle las demás antigüedades, le parece que no tenía motivo, porque siempre ha procedido con cautela en estos casos cuando no presentaban el permiso de S.I.; añade el Ilmo. Sr. Obispo que da absoluto crédito a la relación que le hace el venerable Párroco y siente muchísimo que por una precaución personal del Sr. Director de referencia, haya sido aquél mencionado, en términos tan poco favorables, en un acta de la Il·tre Comisión Provincial, y que el texto de esa acta, y la supuesta desconsideración del Sr. Cura Párroco sirvan para solicitar una autorización, no solo de aquel Obispado, sino también del de Vich; que esto salvado no tendrá inconveniente, sino verdadera satisfacción en expedir el documento que se interesa para que los funcionarios del Servicio Cultural de la provincia sean cumplidamente atendidos por parte de los Párrocos en todo cuanto proceda; que puedan visitar las iglesias y los objetos puestos al culto, pedir respecto de ellos las noticias o informes que interesen y tomar fotografías, si lo consienten las condiciones del lugar o puede el

objeto cómodamente ser trasladado; pero exigir la presentación de objetos que por cualquier concepto han sido retirados del culto o practicar indagaciones o averiguaciones generales sobre lo que tenga o deje de tener la Iglesia, eso es cosa que pertenece exclusivamente a la jurisdicción del Obispo y es materia propia de la Santa Visita Pastoral; y que a este propósito tiene el gusto de acompañar una fotografía de la imagen mencionada, cuyo cliché sacó su Secretario de Visita, en ocasión de la que S.I. practicó en la parroquia de Guils el día 10 de septiembre de 1925.

La Comisión Permanente acuerda manifestar al Ilmo. Sr. Obispo de Urgel, con todos los respetos debidos a su jerarquía eclesiástica, que así como S.I. da fe absoluta a las manifestaciones del Rdo. Sr. Cura Párroco de Guils de Cerdaña, también dio absoluta fe esta Corporación a lo expuesto por el Director de Servicios culturales por constarle la honorabilidad y dignidad de este funcionario, quien en su visita a dicho pueblo, ostentaba la representación de este Cuerpo provincial; que, por otra parte, no estuvo ni remotamente en el ánimo de la Corporación el causar la menor molestia a tan digna autoridad; y que, por lo demás, le agradece vivamente sus corteses palabras y el ofrecimiento del documento interesado, que acepta gustosísima, así como la fotografía que ha tenido la bondad de remitir con su escrito; agradeciendo asimismo el valioso concurso de S.I. , que ha de contribuir sin duda al mejor cumplimiento del cometido confiado a la Dirección de Servicios Culturales de esta provincia y especialmente al servicio de estudio y catalogación de monumentos.

NOTES

1- MATIES DELCOR. *Les Verges romàniques de la Cerdanya i el Conflent*, Barcelona, Rafael Dalmau Editor, 1970. A l'apèndix, p. 117 consta 'Guils (cerdanya esp.). Desapareguda.' La imatge apareix en fotografia a la contigua a la p. 105, del plec fotogràfic sense paginar. Al volum VII de Catalunya romànica. *La Cerdanya. El Conflent*. Barcelona, Gran Enciclopèdia catalana, 1995, la referència al frontal de Guils és del tot escadussera, p. 150-151, i sobre la imatge a la p. 151 Maties Delcor escriu: "En aquesta església es conservava una talla de la Mare de Déu que desaparegué l'any 1936; és coneguda només per una fotografia de l'Arxiu Mas que reproduïm en el llibre *Les Verges romàniques de la Cerdanya i el Conflent*, p. 105".

2- ALFRED PÉREZ I BASTARDAS. *Els frontals d'altar romànics de la Cerdanya*. La Seu d'Urgell, Edicions Salòria, 2016, p. 38-40. Una nota explicativa, una bibliografia i una fotografia componen l'estructura bàsica d'aquest llibre, que per primera vegada aplega els frontals d'altar de la Cerdanya, siguin on siguin ara.

3- MARIA JOSEP BORONAT. *La política d'adquisicions de la Junta de Museus, 1890-1923*. Barcelona, Junta de Museus-Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999, p. 888-940 i en realitat, més enllà de la simple relació, tot el contingut del llibre.

- 4- MILAGROS GUARDIA; IMMACULADA LORÉS. *El Pirineu romànic vist per Josep Gudiol i Emili Gandia*. Tremp, Garsineu Edicions, 2013, documenten molt bé el paper de l'un i l'altre en les tasques de recuperació de l'art del Pirineu i molt especialment les expedicions que van donar lloc a l'arrencament i trasllat a Barcelona dels grans frescos romànics. Hi ha, però, en el llibre un esment al frontal de Guils com una de les adquisicions de Folch i Torres de 1917 que deu néixer d'una confusió, perquè es tenen notícies del frontal a Guils fins com hem dit ben avançada la dècada dels anys trenta.
- 5- JOAQUIM NADAL I FARRERAS. *Joan Subias Galter (1897-1984). Dues vides i una guerra*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2016. Per a les funcions concretes p. 27, nota 2.
- 6- JAUME MARTÍ I SANJAUME. *Las vírgenes de Cerdaña*. Lleida, 1927.
- 7- Arxiu de la Diputació de Girona, 2816-16.
- 8- Josep Piquer i Puig (Barcelona, 1897 - Barcelona, 1975). Ordenat sacerdot el 1921 l'any següent va ser nomenat pel bisbe Justí Guitart secretari de visites i des de 1925 secretari de cambra i de govern. Referències biogràfiques extretes d'HILARI RAGUER I SUÑER. *Arxiu de l'Església catalana durant la Guerra Civil. I. Juliol-desembre 1936*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003, p. 26, n.5. Amb posterioritat als fets que comentem i durant la Guerra Civil s'exilià a San Remo amb el seu bisbe i mantingué un estret contacte amb el cardenal Vidal i Barraquer, el bisbe Justí Guitart a qui acompanyava i Joan B. Viladrich, secretari del cardenal Vidal i Barraquer.
- 9- L'única notícia de la visita pastoral és una nota molt breu publicada al Butlletí Oficial del Bisbat d'Urgell del 2 d'octubre de 1925: "Visita Pastoral. S.S. Ilma el Obispo de la Diócesis regresó a esta ciudad después de haber practicado felizmente la Santa Visita Pastoral, durante la cual ha recorrido, desde el 29 de agosto al 17 de Septiembre últimos las parroquias siguientes del Arciprestazgo de Cerdaña: Alp, Das, Urús, Sanabastre, Mosoll, Urtg, Estoll, Puigcerdà. Guils, Saneja, Caixans, Pereras, Aja, Vilallovent, Llivia, Bolvir, Saga, Ger, All, Tallorta, Ventajola, Olopte, Isòbol", p. 243-244. He d'agrair aquestes informacions a Clara Arbués, delegada de Patrimoni del bisbat d'Urgell.
- 10- Arxiu Diocesà de Girona. Carpeta de la Comissió de patrimoni artístic i arqueològic. Escrit de la comissió de 5 de novembre de 1936 adreçat al cap de la Comissió del Patrimoni Artístic i Arqueològic de Catalunya a Barcelona.